

НАШ ЈЕЗИК

ЛІ СВ. 1

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти
др Рајна Драгићевић, др Весна Ломпар,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа: Службени гласник, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); н. с. књ. 1, св. 1/2 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1933–1941; 1949– (Београд : Службени гласник). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига LI

Св. 1 (2020)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Кратак увод у синтаксу глагола српског језика (СРЕТО З. ТАНАСИЋ)	1–42
Питање форме лексеме <i>йрвенац</i> : лексикографски аспект (БОЈАНА Д. ТОДИЋ САНКОВИЋ)	43–57
Презент и трпни придев глагола <i>надуји</i> (<i>се</i>) (СТЕФАН М. СТЕПАНОВИЋ)	59–74
О дативној енклитици расплинуте референцијалности у савременом српском језику (АЛЕКСАНДРА С. ЈОВАНОВИЋ)	75–92

П р и к а з и

Срето З. Танасић, <i>Из синтаксе и семантике српског језика</i> (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	93–99
---	-------

О д л у к е О д б о р а з а с т а н д а р д и з а ц и ј у с р п с к о г ј е з и к а

Холандија или Низоземска	101–102
Шта је (актуелни) <i>молебан</i> и служе ли се ових дана <i>молебни</i> или <i>молебани</i>	103–105

I n m e m o r i a m

Проф. др Живојин Станојчић (1930 – 3. 8. 2019) (СРЕТО З. ТАНАСИЋ)	107–110
--	---------

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања
Комисија бр. 7 од 3. фебруара 2020. године
Одлука бр. 70

ШТА ЈЕ (АКТУЕЛНИ) МОЛЕБАН И СЛУЖЕ ЛИ СЕ ОВИХ ДАНА МОЛЕБНИ ИЛИ МОЛЕБАНИ

Молебан је посебна врста краћег богослужења које садржи молитве „прозбеног“ или „благодарственог“ карактера. Другим речима, на молебнима се Богу, Богородици или некоме од светих можемо или молити за нешто или им захвалити након успешно завршеног дела, путовања и сл. Код Срба је ово прво далеко више у пракси. Једини благодарствени молебан који се редовно служи јесте када се, на Српску нову годину – празник Обрезања Господњег и Светог Василија Великог, обично након литургије, премда понекад и у поноћ када се две године сусрећу – служи како благодарствени молебан за претходну, тако и прозбени за годину која наступа.

Прозбени молебни, који се, дакле, у Српској православној цркви неупоредиво чешће служе поводом разних догађаја или потреба црквено-народног (тј. црквеног и друштвеног), односно јавног, или приватног карактера (полазак на пут, почетак неког дела, освештање воде, природна катастрофа, најезда непријатеља, епидемија, суша, болест и сл.), могу се обављати како у храму, тако и на јавним местима, па и код куће. С обзиром на своју литургијску структуру, молебан је скраћено јутрење.

Какви се молебни последњих недеља, па већ и месеци, служе у Црној Гори? Најпре, коме су упућени? Свештеноначелство Српске православне цркве у Црној Гори одлучило је да то буду молебни Пресветој

Богородици. Служи се, према томе, „Општи молебан Пресветој Богородици“ из Часослова. Овај молебан садржи цео Канон Пресветој Богородици, одломак из Јеванђеља, псалме и на крају молитву Пресветој Богородици.

Повод због чега се служе ови Молебни за очување светиња у Црној Гори, као и другде, у многим градовима у којима живе Срби у матичним земљама и широм света, јесте тзв. „Закон о слободи вероисповести“, дискриминаторски и антиуставни закон, усвојен у Скупштини ове земље 27. децембра 2019. године. Од уобичајених, горенаведених повода због којих у Цркви долази до служења молебна – овај највише одговара „најезди непријатеља“. У историји ће вероватно бити запамћен као посебан, исто као што су јединствене и литије, масовни молитвени ходови њиме изазвани.

У објавама и вестима на српском језику у Црној Гори, Србији, Републици Српској и шире (штампани и други медији) често се сусреће неправилна употреба именице *молебан* у зависним падежима у једнини и у свим падежима у множини. Она је узрокована неправилним изговором у номинативу једнине, који се, осим у обичном разговору, такође може неретко чути код спикера и репортера, тј. у званичном говору. Уместо *молѣбан*, изговара се *молѣбан*, те тако, уместо непостојаног *a* с краја речи, у зависним падежима задржава се *a* (разлог је у дужини затвореног слога која привлачи на себе суседни узлазно интонирани акценат у парадигми, по устаљеном обрасцу на почетку или у средини речи – краткоузлазни акценат + дужина : кратак слог + дугоузлазни акценат; **молѣбан* : **молебана*).

Именица мушког рода *молѣбан* по своме далеком пореклу јесте придев који се поименичио још у црквенословенском језику, из којег је преузет (*молѣбнѣ*, в. Григорій Дьяченко, *Полній церковно-славянскій словарь* (1899; 1993)), с минималним прилагођавањима српском гласовном систему (овоме би одговарао српски облик *молабан*, међутим идеалан српски облик гласи *молбан* < **молбѣн* < *молѣбнѣ*; уп. *Rečnik književnih termina*, s. v. *molban* (Dimitrije Bogdanović)). Пошто је *-a* у последњем слогу непостојано, оно углавном изостаје из промене, по аналогiji с другим таквим именицама. Проф. др Радојица Јовићевић недавно је писао о овој именици, пре свих догађаја који су је вратили у поље јавног интересовања (*Језик данас*, бр. 10 (2017), стр. 7–8), подсетивши на њену формалну блискост с придевом *ѿдобен*, али и *часѿан* итд., а о њој је писала и проф. др Рада Стијовић у Политици (јануар 2020). У црквеном изразу доста је таквих поименичених придева, црквенословенског порекла: *васкрсан*, *боѿородичан*, *ѿројичан*,

мученичан итд. Ипак, због њихове и даље чврсте везе с управном речју синтагме којој су уобичајено припадали, такви придеви у зависним падежима задржавају придевску промену (нпр. *васкрсан* [*ѡроѡар*], *васкрсној* [*ѡроѡара*], *васкрсном* [*ѡроѡару*]...). Поименичени придев *молебан* нарочито се разликује од ових својим инструменталом једнине ((*с*) *васкрсн-им* : (*с*) *молебн-ом*), што сведочи да је његова промена сада потпуно именичка по карактеру – због неопозиве супстантивизације (придевски облик би био (*с*) *молебним*). Ова реч, дакле, уместо да има само промену придева неодређеног вида, што у једнини значи историјско преклапање с типичном именичком променом прве деклинације (изузев у вокативу и инструменталу једнине), а у множини подударане с облицима придева одређеног вида, осим у прозодији (акценти и ритам), сада се првенствено понаша попут других именица мушког рода исте деклинације. Ипак, због нејасног односа с недефинисаном управном речју полазне синтагме нарочито у множини, може се допустити дублетност у множинским падежима: у једином падежу где се именичка и придевска промена за одређени вид крупније морфолошки мимоилазе – у генитиву множине: *мòлѣбãñā* / **мòлѣбñĩх*; у придевској промени постоји и факултативност *-а* у дативу, инструменталу и локативу истога броја, уз присуство дужине у наставцима, опет дублетног карактера. Парадигма, стога, треба у целини да гласи: једнина – *мòлѣбан* (ном.), *мòлѣбна* (ген.), *мòлѣбну* (дат.), *мòлѣбан* (акуз. = ном.), *мòлѣбне* (вок.), (*с*) *мòлѣбнам* (инстр.), (*о*) *мòлѣбну* (лок.); множина – *мòлѣбни* (ном.), *мòлѣбãñā* (**мòлѣбñĩх*, ген.), *мòлѣбнима* (**мòлѣбñĩм(а)*, дат.), *мòлѣбне* (акуз.), *мòлѣбни* (вок.), (*с*) *мòлѣбнима* (**мòлѣбñĩм(а)*, инстр.), (*о*) *мòлѣбнима* (**мòлѣбñĩм(а)*, лок.).

Предлог текста одлуке саставили

гр Ружица Левушкина

гр Викѡор Савић